

SĄD NAJWYŻSZY

Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego

Do druku nr 1892

Warszawa, 24 listopada 2025 r.

BSA I.021.66.2025

Szanowny Pan
Dariusz Salamończyk
Zastępca Szefa Kancelarii Sejmu

Szanowny Panie Ministrze,

w odpowiedzi na pismo z dnia 27 października 2025 r., znak: SPS-III.020.335.5.2025, mając na uwadze treść art. 1 pkt 4 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jednolity: Dz. U. z 2024 r. poz. 622), w świetle którego Sąd Najwyższy może opiniować projekty tylko takich ustaw i innych aktów normatywnych, na podstawie których orzekają i funkcjonują sądy, a także innych projektów ustaw w zakresie, w jakim mają one wpływ na sprawy należące do właściwości Sądu Najwyższego, w załączeniu uprzejmie przesyłam uwagi Sądu Najwyższego do *poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego i niektórych innych ustaw*.

Z poważaniem,

WYDZIAŁ OBSŁUGI PREZYDIUM SEJMU

L. dz. *SPS-III.020.335.11.2025*

Data wpływu *25.11.25r.*

dr hab. Małgorzata Manowska
/podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym/

BSA I.021.66.2025

Uwagi

do poselskiego projektu zmiany ustawy kodeks postępowania cywilnego i niektórych innych ustaw (druk Sejmu RP X kadencji nr 1892)

1. Wprowadzenie

Niniejsze uwagi dotyczą projektu ustawy nowelizującej kodeks postępowania cywilnego odnośnie do spraw o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką¹ oraz ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych², wniesionego do Sejmu RP przez grupę Posłów „Konfederacji Wolność i Niepodległość” dnia 17 października 2025 r., którego tekst został przekazany do zaopiniowania przy piśmie Zastępcy Szefa Kancelarii Sejmu z dnia 27 października 2025 r., SPS-III.020.335.5.2025.

W uzasadnieniu projektu wskazano, że „ma na celu zapewnienie przestrzegania zasady dobra dziecka podczas procedury odbierania małoletnich dzieci oraz zwiększenie transparentności procedury przymusowego odebrania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką, przy zapewnieniu poszanowania praw wszystkich zaangażowanych stron”, zaś projektowane zmiany są „koniecznymi pierwszymi krokami” w celu zwalczania licznych i skandalizujących przykładów traumatyzującego sposobu odbioru dzieci.

Niezadawalająca efektywność postępowań o wykonanie orzeczenia o odebraniu dziecka i „burzliwy” ich przebieg może wynikać z różnych, złożonych przyczyn, w tym z niedoskonałości prawa. Przypomnienia wymaga, że poszukiwanie optymalnych rozwiązań prawnych w Polsce ma bardzo długą historię.

W okresie powojennym wykonanie orzeczenia o odebraniu dziecka odbywało się zgodnie ze wskazaniami zawartymi w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej z dnia 25 listopada 1947 r., C. Prez. 6/47³, co do zasady według przepisów o egzekucji świadczeń niepieniężnych z zastosowaniem odpowiednio przepisów dotyczących wydania rzeczy ruchomej. Praktyka wykazała niedoskonałość tego rozwiązania⁴.

W kodeksie postępowania cywilnego z 1964 r. w księdze drugiej („Postępowanie egzekucyjne”) części drugiej („Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne”) kodeksu, w tytule „Przepisy szczególne o egzekucji” został zamieszczony dział VI „Wykonywanie orzeczeń dotyczących odebrania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką” (art. 1089–1095). Postępowanie egzekucyjne o odebranie osoby było skomplikowane. Mogło odbywać się nawet „trzyetapowo”.

Ustawą z dnia 19 grudnia 1975 r.⁵, obowiązującą od dnia 1 marca 1976 r., dodano do kodeksu postępowania cywilnego art. 1095¹, który przewidywał, że w wyjątkowych przypadkach, gdy dobro małoletniego, co do którego orzeczono umieszczenie w placówce opiekuńczo-wychowawczej wymagało niezwłocznej zmiany środowiska wychowawczego lub opiekuńczego – sąd opiekuńczy mógł nakazać wykonanie orzeczenia w sposób odbiegający od przewidzianego w art. 1089–1095 k.p.c. Był on unormowany w obowiązującym do dnia 27 września 2001 r.

¹ T. j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1568 z późn. zm.

² T. j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1095.

³ „Państwo i Prawo” 1948, nr 3. Aprobująca glosa M. Waligórskiego, „Państwo i Prawo” 1949, nr 10.

⁴ E. Mędrzycka, *Egzekucja roszczenia o wydanie dziecka*, „Biuletyn Ministerstwa Sprawiedliwości” 1958, nr 12, s. 12 i n.

⁵ Dz. U. Nr 45, poz. 234.

rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 grudnia 1976 r.⁶ W przypadkach, których dotyczył art. 1095¹ k.p.c., wykonanie orzeczenia należało do właściwości sądu opiekuńczego, którym w sprawach małoletnich jest sąd rodzinny⁷.

W dniu 27 września 2001 r. zaczęła obowiązywać ustawa z dnia 19 lipca 2001 r.⁸, nowelizująca kodeks postępowania cywilnego. W części pierwszej w księdze drugiej w tytule II w dziale II w rozdziale 2 po oddziale 4 dodano oddział 5 „Sprawy o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką” (art. 598¹ – 598¹³ k.p.c.). Postępowaniu o odebranie osoby nadano cechy postępowania opiekuńczego.

Początkowo w praktyce było stosowane tylko, gdy chodziło o odebranie dziecka w celu realizowania nad nim długotrwałej bezpośredniej pieczy. Gdy orzeczenie sądu dotyczyło prawa do kontaktów, stosowano przepisy o egzekucji świadczeń niepieniężnych (art. 1050 i 1051 k.p.c.), z grzywną w celu wymuszenia pożądanego zachowania osoby sprawującej pieczę nad dzieckiem⁹. Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 28 sierpnia 2008 r., III CZP 75/08¹⁰, wyraził pogląd, iż „postanowienie regulujące kontakty rodziców z dzieckiem, nakazujące wydawanie dziecka przez rodzica, któremu powierzono wykonywanie władzy rodzicielskiej, oraz zobowiązujące drugiego rodzica do odprowadzania dziecka, podlega wykonaniu w postępowaniu unormowanym w art. 598¹ i nast. k.p.c.”. Stanowisko to spotkało się z krytyczną oceną glosatorów¹¹. Badanie praktyki sposobu przymusowego wykonania orzeczenia o kontaktach, których źródłem była uchwała III CZP 75/08, wykazało, że 81% spraw zostało rozpoznanych w trybie postępowania egzekucyjnego (w 48% jako podstawę rozstrzygnięcia wskazano art. 1050 k.p.c., a w 19% art. 1051 k.p.c., w pozostałych 14% spraw podano obydwa wymienione przepisy albo nie podano żadnej normy, ale sygnatura akt i sposób rozstrzygnięcia wskazywał na tryb egzekucyjny). W 19% spraw zastosowano postępowanie o odebranie osoby (art. 598¹ – 598¹³ k.p.c.)¹². Jak z powyższego wynika, znaczącą przewagę w praktyce miało nadal stosowanie przepisów egzekucyjnych.

W dniu 26 maja 2011 r., została uchwalona ustawa nowelizująca kodeks postępowania cywilnego¹³, obowiązująca od dnia 13 sierpnia 2011 r., przez dodanie przepisów dotyczących wykonywania kontaktów z dzieckiem (art. 598¹⁵–598²¹ k.p.c.). Choć to postępowanie jest traktowane jako opiekuńcze, zostało zbudowane z zastosowaniem modelu przypominającego egzekucyjny, ze stopniowaniem dolegliwości na wypadek niewykonania bądź nienależytego wykonania obowiązków, a szczególne znaczenie przypisano w nim dolegliwości majątkowej (art. 598¹⁵, art. 598¹⁶ k.p.c.).

Jak z powyższego wynika, propozycje zawarte w projekcie ustawy zamieszczonej w druku Sejmu X kadencji nr 1892 nie stanowią „pierwszych kroków” na drodze zwalczania „traumatyzującego sposobu odbioru dzieci”.

Odnótowania wymaga, że w uzasadnieniu rządowego projektu ustawy uchwalonej w dniu 26 maja 2011 r., nowelizującej kodeks postępowania cywilnego, przewidywano „możliwość wystąpienia tak silnych konfliktów, wobec których nawet zastosowanie wszystkich

⁶ Dz. U. Nr 38, poz. 224.

⁷ Ewolucję stanu prawnego przedstawił, między innymi, J. Gudowski, *Postępowanie w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką*, „Przegląd Sądowy” 2002 nr 1. Zob. także Z. Świeboda, *Wykonanie orzeczeń o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką*, „Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego” 1976 nr 4, s. 103–120.

⁸ Dz. U. Nr 98, poz. 1069.

⁹ Nałożenie grzywny, gdy w sprawie miał zastosowanie art. 1050 k.p.c., następowało po bezskutecznym upływie terminu do wykonania czynności (np. przyprowadzenia dziecka w oznaczone miejsce w oznaczonym czasie) zakreślonego przez sąd w postępowaniu egzekucyjnym i zagrożeniu grzywną w przypadku niewykonania czynności. Nałożenie grzywny, gdy w sprawie miał zastosowanie art. 1051 k.p.c., następowało po ustaleniu naruszenia tytułu egzekucyjnego bez wyznaczenia dodatkowego terminu do wykonania zobowiązania. Nieuiszczenie grzywny w tygodniowym terminie powinno skutkować automatyczną jej zamianą na areszt, o czym zobowiązany powinien zostać poinformowany przez sąd.

¹⁰ OSNC 2009, nr 1, poz. 12.

¹¹ R. Zegadło, *Glosa do uchwały SN z 28.08.2008 r. (III CZP 75/08)*, „Rodzina i Prawo” 2009, nr 11, A. Kallaus, *Glosa do uchwały SN z 28.08.2008 r. (III CZP 75/08)*, „Rodzina i Prawo” 2009, nr 12.

¹² E. Hołewińska-Łapińska, *Realizacja prawa do kontaktów z dziećmi (w świetle wyników badania akt spraw postępowań wykonawczych)*, „Prawo w Działaniu” 2011, nr 10.

¹³ Dz. U. Nr 144, poz. 854.

proponowanych w projekcie środków nie przyniesie zadowalających rezultatów”¹⁴. Prawie zawsze, gdy zachodzi konieczność przymusowego odebrania dziecka podlegającego władzy rodzicielskiej lub pozostającego pod opieką wiąże się to dla dziecka z kosztem emocjonalnym. Nie ulega wątpliwości, że powinien być on możliwie najmniejszy. Badania aktowe¹⁵ wykazują, że główną przyczyną traumatyzującego sposobu „odbioru” dzieci jest bardzo wysoki poziom konfliktu pomiędzy osobą sprawującą bieżącą pieczę nad dzieckiem i osobą uprawnioną do przejęcia pieczy bądź kontaktowania się z dzieckiem. Bardzo często skonfliktowane są osoby najbliższe dziecku (w szczególności żyjący w rozłączeniu rodzice). Doskonalenie prawa i praktyki w tym obszarze jest pożądane.

2. Projektowane zmiany w kodeksie postępowania cywilnego

2.1. Art. 1 pkt 1 projektu - proponowane nowe brzmienie art. 598⁵ § 1 k.p.c.

(Dopuszczalność stosowania art. 577 k.p.c.)

W art. 1 pkt 1 projektu ustawy przewidziano nowe brzmienie art. 598⁵ § 1 k.p.c. Zmiana w stosunku do obowiązującego tekstu tego przepisu wyraża się w dodaniu zdania: „Przepis art. 577 stosuje się”, co oznacza, że sąd opiekuńczy może zmienić swe postanowienie nawet prawomocne, jeżeli wymaga tego dobro osoby, której postępowanie dotyczy. Odnosnie do wykładni art. 577 k.p.c. od dawna wyrażane jest stanowisko, iż stosując kryterium dobra dziecka¹⁶ sąd może zmienić swoje orzeczenie „nie tylko w razie zmiany okoliczności faktycznych (..), lecz również gdy sąd opiekuńczy swoje poprzednie postanowienie później oceni jako błędne (..) „Przepis art. 577 k.p.c. ma umożliwić sądowi opiekuńczemu dostosowanie jego rozstrzygnięcia do każdej sytuacji, w jakiej może się znaleźć osoba poddana jego orzecznictwu (..)”¹⁷.

Zgodnie z obecnym stanem prawnym, art. 598⁵ § 5 k.p.c. przewiduje, że art. 577 k.p.c. nie ma zastosowania w sprawach, w których postanowienie o odebraniu osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką zapadło w sprawie prowadzonej na podstawie konwencji dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, sporządzonej w Hadze dnia 25 października 1980 r.¹⁸. Wynika z tego, że w przypadku innych orzeczeń sąd może

¹⁴ Druk Sejmu RP IV kadencji nr 3063, uzasadnienie, s. 7. Ustawa została uchwalona na podstawie 2 projektów rozpatrywanych wspólnie: komisyjnego, zamieszczonego w druku Sejmu RP IV kadencji nr 1856 oraz rządowego – druk nr 3063.

¹⁵ Badanie aktowe na temat wykonywania znowelizowanych przepisów w sprawach, które wpłynęły do wylosowanych sądów w okresie od dnia 2 stycznia 2014 r. do połowy listopada 2015 r., obejmujące 295 spraw, wykazało, że najczęściej trudności w realizacji kontaktów występowały pomiędzy rodzicami dziecka już rozwiedzionymi oraz oczekującymi na orzeczenie rozwodu w toczącym się postępowaniu rozwodowym. 69,5% wnioskodawców twierdziło, że realizacja kontaktów z dzieckiem jest uniemożliwiana przez osobę sprawującą nad dzieckiem bezpośrednią pieczę. W 27,1% spraw wnioskodawca wskazywał na poważniejsze utrudnienia w realizacji kontaktów w sposób opisany w orzeczeniu sądu lub ugodzie. Bardzo różne były przyczyny oceny niewłaściwego wykonywania orzeczenia, planu wychowawczego bądź ugody. Przykładowo wnioskodawca zarzucał negatywne nastawianie dziecka do jego osoby i kontaktów, uniemożliwianie wykonania dziecku fotografii, agresywne zachowania np. „wyrzucanie” uprawnionego do kontaktu z dzieckiem z domu, w którym przebywało dziecko, wyzwiska, groźby, użycie przemocy lub zagrożenie zastosowania niebezpiecznego narzędzia z zamiarem uszkodzenia ciała wnioskodawcy. [E. Holewińska-Łapińska, M. Domański, J. Słyk, *Orzecznictwo w sprawach o wykonywanie kontaktów z dziećmi*, „Prawo w Działaniu,” 2016, nr 25, s. 7-37].

¹⁶ Kryterium decydującym o dopuszczalności zmiany jest „dobre dziecka”, które jest pojęciem ocennym. Są mu poświęcone liczne opracowania, w których podejmowane są próby jego dookreślenia. Zob. przykładowo W. Stojanowska, *Dobre dziecka jako instrument wykładni norm konwencji o prawach dziecka oraz prawa polskiego i jako dyrektywa jego stosowania*, [w:] *Konwencja o Prawach Dziecka – analiza i wykładnia*, (red.) T. Smyczyński, Poznań 1999, s. 81-109, B. Czech, *Geneza zwrotu „dobre dziecka” i znaczenie zawartego w nim określenia „dobre”*, [w:] *„Sine ira et studio. Księga jubileuszowa dedykowana Sędziemu Jackowi Gudowskiemu”* (red.) T. Ereciński, P. Grzegorzczak, K. Wetz, Warszawa 2016, s. 822-836, M. Arczewska, *Dobre dziecka jako przedmiot troski społecznej*, Kraków 2017, K. Hanas *Konstrukcja normatywna „dobre dziecka” i jej sądowe stosowanie*, Lublin 2021. W literaturze zagranicznej są formułowane teoretyczne modele „dobre dziecka”, (BIC-Model – Best Interest of the Child Model), oceniane, jako użyteczne dla sądu, psychologów i pedagogów. Na ich temat zob. A. Pisarska, *Pojęcie „dobre dziecka”. Przegląd wybranych koncepcji*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio J, Paedagogia-Psychologia” 2023, Vol. 36, nr 4, s. 183-202. Także Sąd Najwyższy niejednokrotnie odnosił się do tego pojęcia. Przykładowo w uzasadnieniu jednego z nowszych wyroków, z dnia 20 kwietnia 2023 r., II CSKP 1596/22, OSNC-ZD 2024, nr 2, poz. 13, zwrócił uwagę na dobre dziecka, jako „swoistą klauzulę generalną”, której rekonstrukcja powinna się odbywać poprzez odwołanie do „aksjologii konstytucyjnej i ogólnych założeń systemowych”.

¹⁷ Tak w postanowieniu SN z 6.11.1972 r., III CRN 281/72, OSNC 1973, nr 10, poz. 172. Jednakże nie dotyczy to sytuacji, gdy dane orzeczenie już zostało poddane kontroli instancyjnej.

¹⁸ Dz. U. z 1995 r. Nr 108, poz. 528 z późn. zm.

wydać postanowienie o zmianie lub uchyleniu orzeczeń sądowych. Proponowana zmiana brzmienia art. 598⁵ § 1 k.p.c. nie ma charakteru merytorycznego. Autorzy projektu twierdzą w uzasadnieniu, że sądy mają wątpliwości dotyczące możliwości zastosowania art. 577 k.p.c. Twierdzenie to nie zostało jednak uprawdopodobnione (przykładowo wynikami badań aktowych wskazujących na występowanie rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych oraz ich znaczącą skalę).

O ile jednoznaczny zapis o stosowaniu art. 577 k.p.c. miałby pozytywnie wpłynąć na praktykę, to należałoby rozważyć jego umiejscowienie w art. 598⁵ k.p.c.

Skoro w projekcie zachowano bez zmian §§ od 2 do 5 w art. 598⁵, to być może należałoby zmienić brzmienie art. 598⁵ § 5 k.p.c. np. na takie: „Stosuje się art. 577 k.p.c. z wyłączeniem spraw, o których mowa w § 2”.

Wymaga odnotowania, że w uzasadnieniu projektu ustawy wiele uwagi poświęcono opisowi okoliczności przemawiających za stosowaniem art. 577 k.p.c. w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką, podkreślających wyjątkowość sytuacji, w jakich może to nastąpić. Przy założeniu, iż uszczegółowienie przepisów w tych sprawach (co wydaje się intencją projektodawców) mogłoby się przyczynić do lepszej realizacji celu, w jakim zostały sformułowane, być może należałoby rozważyć uzupełnienie oddziału 5 przez zamieszczenie nowego przepisu poświęconego stosowaniu art. 577 k.p.c., który wymieniałby przykładowo (z użyciem formuły „w szczególności”) te stany faktyczne, które omówiono w uzasadnieniu projektu.

2.2. Art. 1 pkt 2 projektu - proponowane nowe brzmienie art. 598⁶ k.p.c.

(Dokumentowanie przebiegu odebrania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką)

Najistotniejszą zmianą zaproponowaną w omawianym projekcie ustawy, jest sposób dokumentowania przez kuratora sądowego, któremu sąd, na wniosek uprawnionego, zlecił przymusowe odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką (art. 598⁶ k.p.c.), przebiegu tej czynności.

Aktualnie, zgodnie z § 9 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 czerwca 2003 r. w sprawie szczegółowego sposobu wykonywania uprawnień i obowiązków kuratorów sądowych¹⁹, wydane na podstawie art. 12 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych²⁰, kurator sporządza do akt sprawy pisemną notatkę z przebiegu czynności. Wydaje się to racjonalne, gdyż pozwala kuratorowi na pełną koncentrację nad zadaniem, które ma wykonać, w szczególności chroniąc (na ile to możliwe) psychikę odbieranego dziecka. Nie wyklucza jednak ewentualnych sporów pomiędzy osobami zainteresowanymi co do przebiegu przymusowego odebrania.

Dnia 16 kwietnia 2025 r. został udostępniony, między innymi na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości, *Wzór bezpiecznej procedury przymusowego odebrania dziecka podlegającego władzy rodzicielskiej lub pozostającego pod opieką*²¹ (w dalszych uwagach dokument ten będzie powoływany jako „Wytyczne odebrania dziecka 2025”, bądź zamiennie „Wzór bezpiecznej procedury odebrania dziecka”).

Dokument ten mający formę zwięzłego „podręcznika”, adresowanego do kuratorów wykonujących orzeczenie sądu o przymusowym odebraniu dziecka, został opracowany we współpracy Ministerstw: Sprawiedliwości, Edukacji Narodowej, Rodziny Pracy i Polityki Społecznej, Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Krajowej Rady Kuratorów, Komendy Głównej Policji, Sekcji Psychologii Sądowej Polskiego Towarzystwa Psychologicznego.

¹⁹ T. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 989.

²⁰ T. j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1095 z późn. Zm.

²¹ *Wzór bezpiecznej procedury przymusowego odebrania dziecka podlegającego władzy rodzicielskiej lub pozostającego pod opieką, Warszawa 2025*, <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/nowe-wytyczne-dotyczace-przymusowego-odbierania-dzieci-priorytetem-bezpieczenstwo-i-ochrona-praw-dzieci> [dostęp 17.11.2025 r.].

Poza wskazówkami odnośnie do działań kuratora stosującego art. 598⁶-598¹³ k.p.c.²² sformułowano we „Wzorze bezpiecznej procedury odebrania dziecka” wskazówki odnośnie do żądania udzielenia pomocy przy czynnościach związanych z przymusowym odebraniem dziecka podlegającego władzy rodzicielskiej lub pozostającego pod opieką, a także zamieszczono wzory przydatnych pism urzędowych sporządzanych przez kuratora oraz wzór notatki z przebiegu czynności przymusowego odebrania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką²³.

Wzorcową notatką obejmuje oznaczenie miejscowości, daty przeprowadzenia czynności, sygnatury akt. W jej treści wskazana jest data podjęcia czynności, oznaczenie postanowienia sądu (data, sygnatura akt), zgodnie z którym kurator przystąpił do realizacji przymusowego odebrania ze wskazaniem jego celu określającego podmiot uprawniony do przejęcia pieczy nad odbieranym dzieckiem (we wzorze celem działań kuratora było odebranie małoletniego w celu umieszczenia go w instytucjonalnej pieczy zastępczej). Następnie wzór notatki wskazuje miejsce podjęcia czynności przez podanie jego adresu, oznaczenie czasu jej rozpoczęcia i zakończenia, osobę uprawnioną (we wzorze był to pracownik Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie) do przejęcia dziecka, informacje o innych osobach asystujących (we wzorze wskazano na policjantów z oznaczeniem jednostki służbowej). W dalszej kolejności przewidziano opis podjętych czynności oraz podpis kuratora sądowego.

Ustalenie na ile ten opis jest szczegółowy w typowej notatce powstałej po dniu 16 kwietnia 2025 r. jest możliwe tylko w drodze badania aktowego. Brak informacji, czy takie badanie, choćby o charakterze sondażowym, zostało przeprowadzone.

Ze sformułowania punktu trzeciego § 9 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 czerwca 2003 r. w sprawie szczegółowego sposobu wykonywania uprawnień i obowiązków kuratorów sądowych oraz na podstawie wskazówek zamieszczonych w „Wytycznych 2025” odnośnie do etapu realizacji czynności kuratora przy odbiorze dziecka wynika, że notatka nie musi być sporządzana w trakcie czynności. Zważywszy na koncentrację kuratora na osobie dziecka (w szczególności kurator sądowy „przeprowadza z dzieckiem rozmowę w celu wyjaśnienia mu sytuacji w sposób adekwatny do jego możliwości rozumienia, a także dąży do wyciszenia jego emocji”) oraz konieczności interweniowania, gdy osoby obecne zachowują się niewłaściwie, w licznych przypadkach kurator nie ma faktycznej możliwości łączenia tych zadań z prowadzeniem protokołu, przyjmowaniem oświadczeń itp. czynności dokumentujących odebranie.

W projekcie ustawy zamieszczonym w druku sejmowym nr 1892 przewidziano sporządzenia przez kuratora protokołu (a nie jedynie notatki składanej do akt), którego odpis byłby niezwłocznie przesyłany do sądu (art. 598⁶ § 2 k.p.c.). Wskazano obligatoryjne elementy treści protokołu (art. 598⁶ § 3 k.p.c.), częściowo porównywalne z przewidzianymi we wzorze notatki, o jakim wspomniano wyżej, oraz innych informacji. W szczególności, w protokole powinny się znaleźć oświadczenia i wnioski osób uczestniczących w czynności, oraz ich podpisy. Zaprojektowano obowiązkowe dokonanie przez kuratora zapisu obrazu i dźwięku z przebiegu czynności, stanowiącego załącznik do protokołu odbioru (art. 598⁶ § 4 i § 5 k.p.c.) a w konsekwencji stosowną nowelizację ustawy o kuratorach sądowych (art. 2 projektu). Uwagi odnośnie do zapisu obrazu i dźwięku zostaną poczynione w dalszej części niniejszej opinii.

W tym jej punkcie należy odnotować, że sporządzanie protokołu, jak się wydaje w czasie wykonywania czynności, odbieranie oświadczeń i wniosków oraz sporządzanie zapisu obrazu i dźwięku zaprojektowano jako obowiązek kuratora a nie innej osoby /osób pełniących funkcję protokolanta i „kamerzysty”.

²² „Wytyczne 2025” zawierają w części pierwszej wskazówki dla kuratorów sądowych o charakterze ogólnym, obejmujące praktyczne aspekty przeprowadzania odebrania dziecka, żądania udzielenia pomocy przy tej czynności wskazanych podmiotów publicznych (rozdział I. Wytyczne ogólne) oraz wytyczne dotyczące czynności przygotowawczych (rozdział II), wytyczne dotyczące etapu realizacji czynności (rozdział III), a także informacje o możliwych przeszkodach w realizacji orzeczenia sądu. Część II zawiera *Zalecenia dotyczące udziału psychologa w procedurze odebrania dziecka podlegającego władzy rodzicielskiej lub pozostającego pod opieką*.

²³ „Wytyczne 2025”, s. 27.

Wydaje się, że z praktycznego punktu widzenia nie jest to możliwe (a na pewno byłoby bardzo trudne) przy jednoczesnym należyтым wykonywaniem głównego zadania kuratora. Dokonywanie tych dodatkowych obowiązków wydłużałoby trwanie czynności odebrania dziecka, co byłoby czynnikiem zwiększającym stan zagrożenia jego dobra. Wydaje się nie budzić wątpliwości, że realizacja zadania kuratora powinna następować możliwie szybko, aby ograniczyć stres dziecka i umożliwiać kuratorowi zachowanie kontroli nad sytuacją.

Ani w projekcie ani w jego uzasadnieniu nie odniesiono się do tych „technicznych” problemów, bowiem miałyby zostać unormowane w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości wydanym na podstawie dodanego do ustawy o kuratorach sądowych art. 11¹(art. 2 projektu).

2.3. Art. 1 pkt 3 projektu - art. 598⁹ k.p.c.

(Obligatoryjna obecność psychologa podczas przymusowego odebrania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką)

Co do zasady obecność psychologa podczas przymusowego odebrania dziecka jest pożądana i propozycja zawarta w projekcie zasługuje na aprobatę. Pozostaje jednak do rozważenia, czy jest konieczna w każdym przypadku. We „Wzorze bezpiecznej procedury odebrania dziecka 2025”, opracowanym przy udziale Sekcji Psychologii Sądowej Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, przyjęto, że to kurator decyduje czy w świetle stanu faktycznego sprawy, w której ma wykonać przymusowe odebranie dziecka, pomoc psychologa jest mu potrzebna, a jeżeli tak to jakiej pomocy od niego oczekuje.

Wydaje się, że byłoby celowe przed decyzją o wprowadzeniu unormowania ustawowego odnośnie do roli psychologa podczas przymusowego odebrania dziecka przeprowadzenie, co najmniej sondażowego, badania spraw, w których procedura przymusowego odebrania dziecka odbywała się po opublikowaniu wspomnianych zaleceń stanowiących „Wzór bezpiecznej procedury odebrania dziecka”, a więc po dniu 16 kwietnia 2025 r.

Badanie takie stanowiłoby weryfikację trafności owego wzoru odnośnie do udziału psychologa. Umożliwiłoby również ustalenie, jaka była częstotliwość korzystania przez kuratorów z pomocy psychologa, na ile obecność tego specjalisty poprawiała dobrostan dzieci, czy była odpowiednio liczebna kadra psychologów do dyspozycji kuratorów itp.

3. Projektowane zmiany w ustawie o kuratorach sądowych

(Rejestrowanie obrazu i dźwięku podczas przymusowego odbioru osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką)

Jak już wspomniano, jedną z istotniejszych propozycji omawianego projektu ustawy jest protokolowanie przebiegu przymusowego odbioru osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką zarówno w formie pisemnej jak i przez rejestrację obrazu i dźwięku. Trafna jest ocena, że zwiększa to „przejrzystość” działań kuratora a także pozwala na uniknięcie sporów dotyczących zachowań osób obecnych podczas czynności. Świadomość rejestracji może wpływać tonizująco na zachowania niektórych osób. Wydaje się jednak, że na tym kończą się zalety proponowanego rozwiązania. Rodzi ono też różne zagrożenia.

Niektóre z nich przedstawił Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych w opinii do omawianego projektu ustawy z dnia 7 listopada 2025 r., DPNT.401.444.2025.WL.JR.²⁴ Wydaje się, że poczynione w tej opinii uwagi powinny zostać rozważone z najwyższą starannością.

We wcześniejszych uwagach wskazano na trudności, jakie obowiązek sporządzenia protokołu oraz utrwalenia obrazu i dźwięku może sprawiać kuratorowi, którego pełna uwaga powinna być skoncentrowana na osobie dziecka.

²⁴ Opinia Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych z 7 dnia listopada 2025 r., DPNT.401.444.2025.WL.JR., która wpłynęła do Sejmu 12 listopada 2025 r., jest dostępna na stronie internetowej Sejmu RP w zakładce *Prace Sejmu; Przebieg procesu legislacyjnego*, nr druku 1892, Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy kodeks postępowania cywilnego i niektórych innych ustaw <https://orka.sejm.gov.pl/Druki10ka.nsf/0/E40E5CAA89F31DC0C1258D400049B3A9/%24File/1892-001.pdf> [dostęp 20.11.2025 r.].

Obowiązujące ustawy, w szczególności normujące postępowanie przed sądami dopuszczają utrwalenie przebiegu posiedzenia za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk oraz pisemnie (tak przykładowo art. 157 -158 k.p.c., art. 147 k.p.k.). Wykonywanie czynności związanych z przymusowym odebraniem osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką nie odbywa się jednak w sali sądowej, w której znajduje się odpowiednia aparatura rejestrująca. Może nastąpić w miejscu przebywania dziecka, przykładowo w budynku wielorodzinnym, w placówce oświatowej, bądź w innym miejscu, do którego mają dostęp różne osoby w żaden sposób nie związane z toczącymi się czynnościami odbioru dziecka. Ich dobra osobiste mogą być zagrożone przez utrwalenie wizerunku/lub głosu, na co nie wyraziły zgody.

Ustawodawca dostrzega specyfikę czynności z udziałem dzieci i chroni ich prywatność, dla której utrwalanie wizerunku i głosu może stwarzać zagrożenie. Dostrzegając zasadniczą różnicę stanu faktycznego przy odbiorze dziecka i przy jego wysłuchaniu odnotować należy, że wysłuchanie nie jest rejestrowane za pomocą urządzenia rejestrującego dźwięk albo obraz i dźwięk, ale jest z niego tylko sporządzana notatka (art. 216 § 3 k.p.c.). Celowe byłoby sporządzenie specjalistycznej opinii psychologiczno-pedagogicznej odnośnie do możliwości wystąpienia stanu zagrożenia dobra dziecka przez utrwalanie jego zachowań podczas czynności realizującej odebranie.

Docenienie roli właściwej dokumentacji czynności odebrania dziecka nie jest równoznaczne z pozytywną oceną nałożenia obowiązków w tym zakresie na kuratora.

O ile dokumentacja przebiegu odebrania dziecka miałaby mieć formę, o jakiej mowa w projekcie ustawy, to należałoby rozważyć, czy nie należałoby powierzyć jej prowadzenia innej osobie niż kurator np. sekretarzowi sądowemu. Gdyby taka koncepcja została przyjęta stosowny przepis/ przepisy należałoby zmieścić w kodeksie postępowania cywilnego a nie w ustawie o kuratorach sądowych.

4. Wejście w życie ustawy - art. 3 projektu

W art. 3 projektu ustawy przewidziano jej wejście w życie z dniem 1 stycznia 2026 r. Projekt wpłynął do Sejmu w dniu 17 października 2025 r. Dnia 17 listopada został skierowany do pierwszego czytania na posiedzeniu Sejmu. W projekcie przewidziano wydanie przez Ministra Sprawiedliwości rozporządzenia określającego sposób postępowania przy wykonywaniu rejestracji przebiegu odebrania dziecka, co ma znaczenie kluczowe dla oceny samej koncepcji dokumentowania czynności przymusowego odebrania dziecka. Z ustawą i przepisami wykonawczymi przed rozpoczęciem ich stosowania powinni się zapoznać kuratorzy.

Należy też odnotować, że w Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Rodzinnego przygotowywany jest projekt przepisów **postępowania** wykonawczego w sprawach rodzinnych i opiekuńczych. Aktualnie są dostępne jego założenia z dnia 21 lutego 2025 r.²⁵.

Komisja wyraziła przeświadczenie, że zachodzi potrzeba „odrębnego i kompleksowego uregulowania postępowania wykonawczego w sprawach rodzinnych i opiekuńczych, tak aby określały one zakres i cele tego postępowania, jego zasady i tryb, właściwość rzeczową i miejscową sądu, organy wykonawcze i ich właściwość oraz zakres działania, prawa i obowiązki uczestników postępowania wykonawczego, a w końcu przebieg postępowania”.

Byłoby celowe, aby zmiana stanu prawnego dotyczącego przymusowego odbioru dziecka była ściśle skoordynowana z pracami Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Rodzinnego. Wydaje się też, że ewentualne uchwalenie przepisów projektowanej ustawy zawartej w druku 1892, powinno być poprzedzone analizą praktyki stosowania *Wzoru bezpiecznej procedury przymusowego odebrania dziecka podlegającego władzy rodzicielskiej lub pozostającego pod opieką* z dnia 16 kwietnia 2025 r. To też przemawia przeciwko wskazywaniu daty wejścia projektowanej ustawy w życie. Dlatego,

²⁵ Komisja Kodyfikacyjna Prawa Rodzinnego, *Założenia reformy dotyczącej przepisów postępowania wykonawczego w sprawach rodzinnych i opiekuńczych*, Warszawa 2025, <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/założenia-reformy-dotyczącej-przepisów-postępowania-wykonawczego-w-sprawach-rodzinnych-i-opiekunczych> [dostęp 21.11.2025 r.]

o ile doszłoby do uchwalenia projektowanej ustawy, pożądane wydaje się wprowadzenie odpowiedniego vacatio legis.

Tłoczono z polecenia Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej

